

ДО ПИТАННЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЛОКАЛЬНОГО ТИПУ ТРАДИЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ В ПОЛІЕТНІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ (на прикладі українських сіл Вільнюського району Литви)

Галина Бондаренко

УДК 39(474.5-22=161.2)

У статті, написаній на матеріалах польових досліджень автора, розглянуто локальний тип традиційної культури українців Волині, які переселилися до Литви в першій половині XIX ст. Жителі українських сіл Гейсішки, Айрани, Європа, проживаючи в близькому сусідстві з поляками, литовцями, російськими старообрядцями, запозичили ряд явищ із культури та побуту цих народів, зберігаючи при цьому власну українську ідентичність та регіональний (поліський) тип традиційної культури. Проаналізовано сучасний стан української етнокультури в досліджуваних селах, міжкультурні впливи та запозичення.

Ключові слова: локальний тип культури, українці Литви, міжкультурні впливи.

The article is based on the author's field researches and describes the traditional culture's local type of the Volyn Ukrainians that have resettled from their mother country to Lithuania in the first half of the 19th century. The Ukrainians living in the villages of Gejsiškės, Airėnai, Airupė are close neighbours to the Poles, Lithuanians, and Russian Old Believers and therefore they have adopted certain cultural and living practices of these people, meanwhile maintaining their own Ukrainian identity and regional (Polissia) traditional culture type. The current status of Ukrainian ethnic culture in the above villages, and the intercultural loans and exchanges are also analyzed.

Keywords: culture's local type, Ukrainians of Lithuania, intercultural influences.

Сучасні процеси міжкультурної інтеграції актуалізують проблеми вивчення регіональних, локальних типів етнокультури з огляду на їх роль у процесах ідентифікації та збереження етнічної самобутності. Про важливість таких досліджень свідчать праці етнологів, культурологів, філософів, у яких, попри різні об'єкти й аспекти студіювання, підкреслюється цивілізаційний характер процесів, що відбуваються в житті локальних спільнот, формування в їхньому середовищі особливого типу комунікативної культури¹. Думку про те, що забезпечення актів комунікації та підтримання культурних відмінностей є фундаментальним аспектом етнічності, висловлює відомий норвезький соціальний антрополог Томас Хюланд Еріксен². Об'єктом дослідження статті є локальний варіант традиційної культури українців Берестейщини, збережений ними в умовах переселення в Литву. Термін «локальний тип культури», під яким мається на увазі система цінностей певної спільноти людей, які перебувають в одних межах (географічних, соціально-політичних, мовних, релігійних, правових),

уживаємо з огляду на його більшу поширеність у сучасних наукових працях. У 90-х роках минулого століття етнографами Р. Кузевим та В. Бабенком, які вивчали побут українців Башкирії, було запропоновано термін «мала етнічна група» — численно мала етнічна група, яка проживає відірвано від материнського етносу в переважаючому іноетнічному чи поліетнічному середовищі й у своєму розвитку проходить декілька етапів від внутрішньої консолідації до етнічної асиміляції³. Указані тенденції помітні і в середовищі литовських українців, утім, з огляду на реальний стан збереження їх етнокультурної спадщини, поняття локального типу культури є в цьому випадку більш відповідним та емким.

У 1900 році у зв'язку з наказом царя Миколи II про будівництво нового артилерійського полігону Брест-Литовської фортеці, селянам, чиї землі були вилучені під військовий об'єкт, запропонували компенсацію і на вибір — землі в Сибіру, на Волині, у Литві. Представники сіл, обрані сільським сходом, уподобали Віленщину, схожу краєвидами на

рідне Полісся. Згідно з документами, що й досі зберігаються в родинних архівах місцевих українців, перші землі для переселенців із с. Кам'яниця-Біскупська Жировецької волості Брестського уїзду Гродненської губернії (нині — с. Підлісся-Кам'янецьке Мухавецької сільради Брестського р-ну Білорусі, що виникло від об'єднання сіл Кам'яниця-Біскупська й Підлісся) були придбані в червні 1903 року в селах Гейсішки та Європа Віленського уїзду Віленської губернії. Спочатку прибуло 43 родини, згодом до них додалися жителі сіл Вятка, Прилуки, Страдечі з Берестейщини, усього до 1910 року заселилося близько 1000 осіб. Входження цих територій нинішньої Литви до складу різних держав у певні історичні епохи (з 1795 до 1918 р. — до Росії, з 1920 до 1939 р. — до складу Польщі, з 1939 до 1990 р. — до Литовської РСР, а з 1990 р. — до незалежної литовської держави) суттєво вплинуло на традиційний побут, культуру, релігійні та мовні орієнтації їхнього населення. Поруч з українцями в сусідніх населених пунктах Майшагола, Гладкишки, Антоніново, Лайдагола, Кернаве проживали поляки, білоруси, російські старовіри, євреї. За спогадами українських старожилів, литовці почали селитися в цих краях, лише починаючи з 1990-х років.

Серед наукових праць, присвячених культурі українців за межами України, відсутні дослідження литовських українців. Окрім статті Світлани Баркаускас «Відродження культури української діаспори у Литві»⁴, присвяченій діяльності національно-культурних українських громад та товариств литовських українців зі збереження української ідентичності в поліетнічному середовищі, тему «малої України» висвітлено в публіцистичних нарисах Віктора Чернишука (Вільнюс)⁵, телерепортажі запорізької журналістки Лесі Кленович⁶. Про українських переселенців з Берестейщини в Литву у 2004 році в замітці «Краще в Литву, ніж у Сибір» опублікувала свої враження від побаченого тут тодішній секретар посольства України в Литві Олена Маснева⁷; пишучи про українців Білорусі, згадує про

них журналіст Сергій Лашенко⁸. Джерельною базою цієї публікації є польові записи автора в с. Айренай у листопаді 2012 року від старожилів села — Д. І. Бай (1936 р. н.), М. В. Торбеєвої (1941 р. н., дівоче прізвище — Ратюк), Л. І. Господевич (1939 р. н.), священика Свято-Георгіївського храму с. Гейсішки Олександра Адомайтиса (1955 р. н., родом із с. Гейсішки, мама — з родини Ратюків). Цікаві відомості про особливості місцевого побуту в 1960–1970-х роках та фотоматеріали з родинного архіву були надані нам Іваном Баєм (1955 р. н., родом із с. Майшагола).

Переселившись на Віленщину, українці зберігали притаманні їм господарські заняття, ремесла та промисли, традиції будівництва, святково-обрядову культуру. Основним заняттям було землеробство, а головними зерновими культурами — жито та пшениця. До утворення колгоспів (у 1950 р.) урожай збирали серпами й косами. Молотили ціпами. На річці Дукшта коштами громади було споруджено водяний млин, на якому мололи зерно не лише українські переселенці, але й жителі навколишніх сіл. Було розвинене городництво. Вирощували картоплю, буряки, моркву, капусту, огірки, помідори, горох, саме українці привнесли сюди традицію сіяти соняшники й гарбузи. За традицією рідного краю, біля кожної хати садили фруктові дерева: яблуні, вишні, черешні, сливи, груші. Багато господарів мали пасіки. Для виробництва полотна сіяли льон і коноплі. Із насіння льону били олію. Ще до 60-х років минулого століття майже в кожній хаті був ткацький верстат, ткали переважно доріжки. Багато літніх жінок, зокрема Домініка Іванівна Бай, і донині користуються прялками для прядіння вовни. Наявність сінокосів і громадських пасовищ дозволяли утримувати худобу — коней, корів, овець. Випасали худобу наймані пастухи, телят («телушок») — підлітки.

Взаємопідтримка та взаємодопомога були важливою складовою громадського побуту. Переселенці допомагали одне одному зводити хати, що їх будували з дерева. Житло зазвичай було двокамерним (сіни — хата) або три-

камерним (сіни — хата — комора). У спогадах мешканців ще збереглися старі назви частин інтер'єру («покуть»), господарських споруд («покліт»), хоча нині ці назви вийшли з ужитку, а хати перебудовані відповідно до статків господарів. Утім, нові будівлі в селі належать його новим жителям, яких тут називають дачниками. Нащадки українських переселенців мешкають у невеликих за розміром дерев'яних небілених хатах, збудованих ще їхніми дідами. У селі, за повідомленням О. Адомайтиса, ще донедавна працював коваль, був свій чинбар.

Місцеві назви населених пунктів різняться від офіційних: Гейсішкес вимовляють як «Гесішки», Айренай — як «Ойрани», Дукштас — «Дукшта», Майшагола — «Мишегола», Вільнюс до цього часу називають «Вільно». Існують і власні версії походження деяких з них: від звертання переселенців одне до одного «гей, еси», мовляв, з'явилися Гейсішки, а від «орати» — Орани, інша версія — хтось поранений кричав «Ой, рани». Серед найпоширеніших прізвищ — Бай, Ратюк, Нечипорук, Кравчук, Якубук, Данилюк.

Кулінарні традиції — одні з найстійкіших явищ української етнокультури. Проживання в іноетнічному середовищі, місцеві традиції гостювання сприяють міжкультурним взаємовпливам, запозиченню страв, що вважаються престижнішими. За повідомленням Д. Бай, у кожній родині пекли хліб, переважно житній. До неділі чи на свято готували пшеничні пироги з хорошого («вальцового») борошна з маком, сиром, сухофруктами, грибами. За повідомленням М. Торбеевої, пироги з маком ще називали «маковійчиками». Повсякденними стравами був борщ, для якого буряки («бураки») квасили в діжках, супи з різними крупами, «пшениця» — варені зерна пшениці із цукром чи засмажкою, смажена або варена картопля, вареники зі шкварками. У піст споживали варену квасолю, соління. М'ясні страви готували переважно зі свинини. Кожен господар умів сам заколотися поросся («забити парсюка»): «Як колись поросята білі по двесті кілограм. Сам хазяїн не заб'єть, треба когось просити. Сало солили, але сало завжди таке, як на долонь було, хороше таке, тутка розове

*Традиційна поліська хата в с. Айрани Вільнюського р-ну Литви.
Світлина Г. Бондаренко*

такое, ну, просто так як на Україні»⁹. Зі свіжини готували «кендюх» — начинений м'ясом зі спеціями шлунок, хоча могли використовувати і менший за розміром сечовий міхур тварини («сікунчик»). Кишки начиняли тертою картоплею із цибулею або картоплею з гречкою. До свят чи на весілля варили холодець, який тут називається «квашилене». Інформатори стверджують, що це давня назва страви в селі, можливо, литовська, хоча литовцям ця назва невідома.

З молочних страв поширеними були «помачка» — сир зі сметаною, до якого окремо подавався мед (на Волинському Поліссі — «омачка»), сир також солили й зберігали в кошиках. Поширеними стравами, запозиченими з кухні сусідніх народів, стали кльоцки, цепені, пельмені. Домініка Бай зауважила, що «мої діти без цепеніна і пілеменя спать не лягли. І тепер вони мене уважають». Зазвичай пельмені готували до свята, подавали їх на весілля.

З обрядових страв тривалий час зберігалося постове печиво — «жайворонки», «боронки» («борони»), що їх пекли дітям на свято Сорока святих. До Масниці готували млинці. На Свят-вечір варили борщ, пшеницю, пекли пироги, готували рибу. Подавали й кутю з родзинками, вона мала бути лише з ячної крупи. Намагалися подати до столу 12 страв. До весілля пекли коровай, що його прикрашали гілками фруктових дерев, на які вішали цукерки. На поминки варили пшеницю з медом. Останньою стравою на весіллях, хрестинах або поминках раніше був кисіль, зараз наприкінці трапези подають каву. Українці принесли в Литву традиції винокуріння. У селі ще й досі зберігається одна з переобладнаних винокурень, вино з якої продавалося на всіх литовських ринках і не раз отримувало відзнаку сільськогосподарських виставок.

Родини українців були багатодітними (здебільшого по 4–6 дітей, подекуди — по 10–12). Авторитет батьків був надзвичайно високим, до них зверталися лише на «Ви». Право власності на дім і землю було закріп-

**Кошик для зберігання сиру.
с. Айрани Вільнюського р-ну Литви.
Світлина Г. Бондаренко**

лене за старшим чоловіком у родині. Як повідомив о. Олександр (Адомайтис), «село було співучим і роботящим». Неодружена молодь збиралася на досвітки, де дівчата пряли, вишивали. Обов'язкова для дівчат в українських селах традиція носити хустку тут досить рано вийшла з ужитку (наприкінці 1960-х рр.). Зараз без хустки ходять і літні жінки, одягаючи її лише в церкву.

Із сімейних обрядів добре збереженими виявилися весільні звичаї: сватання, випікання та прикрашання короваю, приготування весільного деревця, перев'язування старости рушником, обдаровування гостей короваем. Притаманний поліській весільній обрядовості ритуал завивання молодої в намітку наприкінці весілля тут трансформувався в покладання намітки під ноги молодій («молодусі») при проводжанні її в дім молодого. Трансформація весільної обрядовості відбувалася шляхом зникнення окремих весільних українських дійств, поширення сценарію так званого європейського весілля й запозичення окремих елементів литовського весілля. Так, нині, коли прикрашають молоду, палять вінок із рути. Такий вінок, що символізував цноту нареченої, вона одягала колись на весілля, знімаючи його наприкінці, щоб одягнути головний убір

заміжньої жінки. Лише декілька жінок у селі, у тому числі Д. Бай, знають весільні пісні, але їх уже давно не виконують на весіллях.

Дитину раніше приймала баба-повитуха. Тканина, яку кума мала принести на хрестини, тут називалася «перехрестка». Похорони відбуваються переважно за участю священника. За покійним читають псалтир, співають псалми, переважно російською мовою. Мама Д. Бай не встигла передати доньці народні псалми українською мовою, які знала. Раніше хрест на могилі ставили в ногах, зараз — у головах. Загальним поминальним днем є 9-й день після Великодня — «Радовниця», цього дня ідуть на цвинтар і качають на могилах родичів крашанки. У католиків поминальні «задушні дні» випадають на 1 листопада. З огляду на те що представники різних конфесій поховані в різних кутках одного й того самого кладовища, останнім часом православний священник, так само як і ксьондз, служить цього дня панахиду за померлими, «а то як же, одним правлять, а другім ні»¹⁰.

Календарна обрядовість українських сіл Вільнюського району зберегла чимало рис, притаманних комплексу календарних обрядів Полісся. Зокрема, досить виразними були обряди весняного закликання пташок (жайворонків), очисні обряди Страсного четверга, великодні традиції, троїцькі, купальські обряди, новорічно-різдвяний цикл. На Різдво ставили сніп на покуті, на стіл під «настильник» клали сіно і, витягаючи стеблини, за їхньою довжиною гадали, хто із членів родини довше житиме. Дівчата гадали на заміжжя, ставлячи під ліжку «криницю» з полін. Проти Нового року по селу ходили ряджені, співали, танцювали, водили козу. На Водохреще робили хрест із льоду біля озера й правили тут молебень, у якому брали участь жителі всіх трьох українських сіл. За католицькою традицією цього дня відзначається пам'ять трьох волхів, які прийшли з дарами до новонародженого Христа. Саме на «Три крулі» українська молоть ходила колядувати «із зіркою». Гурти колядників збиралися потім у когось у хаті

проводжати святки, частину наколядованого залишали господарям хати.

У Вербну неділю святити вербу, якою потім «били» дітей і дорослих, бажаючи при цьому здоров'я: «Будь здоров, як вода, а багатий, як земля, а швидкий, як пчола». У Страсний четвер намагалися до сходу сонця обмитися у відкритій водоймі, щоб не хворіти. Вірили, що ця вода має здатність очищати дім від коммах: «У Чистий четвер я йду туди, де у нас рів, до сходу сонця набираю води і пирскаю хату. Один раз не встигла з річки, набрала з криниці, то вже не то, дивись, кузька то та, то інша побіжить. Сказала невістці, вона попирскала од мурав'їв»¹¹. Освячене на Великдень у церкві намагалися розділити на три дні свята. Другого дня, ідучи в церкву, несли «катаночки — такі довгі яечки», пускали їх з горбка, «чиє зіб'є якесь, той собі забирає». У ці ігри грали дорослі чоловіки, бувало, батько Д. Бай приносив додому по два десятки яець. На Трійцю прикрашали хату й подвір'я гілками клена, берези. Освячену в церкві зелень клали під подушку, щоб добре спати. Так само як і на Волинському Поліссі, пастушки плели вінки й прикрашали ними корів, отримуючи за це гостинці. На Спаса святити яблука й жито, яким потім засівали ниву. При веденні власного господарства і в перші роки створення колгоспів на полі проводили дожинки: завивали «бороду», співали обжинкових пісень.

Святкова культура с. Айренай сьогодні тісно пов'язана із церковним календарем: у селі побутують лише релігійні свята — Різдво, Великдень, Юрія (Георгія) — храмове свято, Трійця, що їх відзначають у церкві та в родинному колі. Змішаний етнічний склад населення регіону сприяв поширенню міжетнічних шлюбів: «Тепер у нас почті у кожному дворі — поляк — хохол, поляк — хохол». Уже наприкінці 1970-х років навіть у середовищі російських старовірів почали дозволятися шлюби з іновірцями. У зв'язку із цим в українських селах змінилась етноконфесійна ситуація. Православна належність українського населення, що тривалий час була одним з маркерів його іден-

тичності, поволі витісняється католицькою. Молоді українці, які одружуються з польками чи литовками, як правило, не втручаються в обрання їхніми дружинами віросповідання для дітей. Свого часу невеликий Свято-Георгіївський храм, збудований 1865 року, з прибуттям переселенців з Берестейщини довелося розширяти, адже він не вміщав усіх вірян. Тривалі роки атеїзації, зміна вікового й конфесійного складу населення нині зробила його завеликим для кількості прихожан, що залишилась. У змішаних родин зазвичай відзначають головні релігійні свята обох віросповідань.

Усвідомлюючи себе українцями, нащадки переселенців навіть в умовах відсутності української школи доволі добре зберегли свою мову, яка побутує в одному з варіантів говірки Волині та Підляшшя. Нами записані мовно-побутова лексика, зразки пісенного фольклору у виконанні Д. Бай, яку по праву називають хранителькою української культурної традиції краю. Дехто зі старожилів пам'ятає, що «мій батько казав, що ми полішуки, а хто то такі полішуки, то я не знаю»¹². Респондентка пригадала також, що поділ на «своїх» та «чужих» відбувався ще в дитинстві: «Знаєте, ми як були дітьми, то драгувались одне з одним. Поляки називали нас “хохли пшекленті”, а через річку жили литвини [білоруси. — Г. Б.], то ми їм співали: “А литвини голопузі до нас прийшли по гарбузи”. А ще тут жили якісь руські, але неправославні [старовіри. — Г. Б.]». Окрім старшої генерації, носіями мови є ще представники середнього покоління — люди 1965—1968 р. н. У радянські часи в селі діяла російська школа, на перерві діти спілкувалися між собою трьома мовами (українською, польською, російською). Литовців тут не було. Початковий етап пострадянського періоду в Литві характеризувався пожвавленням національно-культурних рухів, у школі з'явилися три класи: український, литовський і польський. Через брак коштів та учнів український клас закрито, черга за польським. Тому більшість

дітей українців, які народилися наприкінці 50-х — на початку 60-х років ХХ ст., ідентифікують себе росіянами. Ось як пише про своє самовизначення один із жителів с. Майшагола: «Вера и национальность не учитывались. Вот у меня отец — украинец, мать — полька, жена — белорусска... Хожу и в костёл, и в церковь. Русский. А Гейшишки — это самое прекрасное, что было в детстве. Я там каждое лето у бабушки жил. Кстати, мой “польский дедушка” рано умер, и я его не знал. А второй раз бабушка, мамина мама, вышла замуж за украинца. Рядом жила бабушкина сестра — тоже полька, а ее муж — брат моего деда. Вот так там всё перемешалось...» (Іван, 58 років). Онуки переселенців, чий світогляд формувався за часів державної незалежності Литви, дедалі частіше усвідомлюють себе литовцями. У с. Айренай уже з'явилися литовці з українськими прізвищами із закінченням на «ас».

Бажання адаптуватися до соціального простору країни проживання часто спонукає представників локальних етнічних спільнот, у способі життя яких міжкультурні впливи є визначальними, відмовитися від цінностей рідної материнської культури, шукати свою ідентичність у системі професійних, корпоративних, родинних зв'язків. Тим більше, що потужний вплив явищ масової культури, глобалізації загрожує не лише їм, але й титульному етносу країни. Саме через ці обставини були згорнуті намічені до 2005 року — 100-літнього ювілею українських компактних поселень у Литві — програми створення тут Музею української культури, етнографічного обстеження сіл. Тим часом навіть такий незначний об'єм інформації, який удалося зафіксувати за один день експедиційного виїзду, засвідчує генетичний зв'язок локальних форм української етнокультури, що зберігається за межами України, з материковою культурою, показує запас її внутрішньої міцності в умовах відсутності підтримки з боку державних інституцій.

¹ *Азизова Н. Р.* Традиционно-обрядовая культура локальных этнических групп в современной России : автореф. дисс. ... д-ра культурологии. – Краснодар, 2009; *Алехин К. А.* Этнокультурная характеристика локального сообщества (на материале эвенков Суринды). Проблемы коммуникативной культуры : дисс. ... канд. ист. наук. – Новосибирск : Институт археологии и этнографии Сиб. отд. РАН, 2001. – 198 с.; *Жукова Н. В.* Особенности формирования локальной культуры в условиях межэтнического взаимодействия (на примере Эльзаса) : автореф. дисс. ... канд. философ. наук. – М., 2012.

² *Thomas Hylland Eriksen.* The cultural contexts of ethnic differences [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://folk.uio.no/geirthe/Culturalcontexts.html>.

³ *Черниенко Д. А.* Украинистика Южного Приуралья. – Ижевск, 2013. – С. 243.

⁴ *Баркаускас С.* Відродження культури української діаспори у Литві // Фольклор українців поза межами України. – К. : Вид-во ІМФЕ, 1992. – С. 177–188.

⁵ *Чернишук В.* Мала Україна в серці Литви [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ionesi.ucoz.com/publ/mala_ukrajina_v_serci_litvi/1-1-0-4; *Чернишук В.* Українські села Литви

потребують охорони [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrinform.ua/ukr/news/ukransk_sela_litvi_potrebuyut_ohoroni_23260.

⁶ *Кленович Л.* Спецрепортаж «Українці Литви» 2 березня 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.youtube.com/watch?v=yhGWjrj6ffc>.

⁷ *Маснева Е.* Лучше в Литву, чем в Сибирь! [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://2000.net.ua/2000/derzhava/4484>.

⁸ *Лащенко С.* Білоруська Кубань. Як живеться українцям на етнічних землях Берестейщини? // Україна молода. – 2010. – № 164. – 7 вересня.

⁹ Записала Г. Бондаренко 16 листопада 2012 р. у с. Айренай Вільнюського р-ну (Литва) від Домініки Іванівни Бай, 1936 р. н.

¹⁰ Записала Г. Бондаренко 16 листопада 2012 р. у с. Айренай Вільнюського р-ну (Литва) від Марії Василівни Торбеєвої, 1941 р. н.

¹¹ Записала Г. Бондаренко 16 листопада 2012 р. у с. Айренай Вільнюського р-ну (Литва) від Домініки Іванівни Бай, 1936 р. н.

¹² Записала Г. Бондаренко 16 листопада 2012 р. у с. Айренай Вільнюського р-ну (Литва) від Марії Василівни Торбеєвої, 1941 р. н.

1. *Азизова Н. Р.* Традиционно-обрядовая культура локальных этнических групп в современной России : автореф. дисс. ... д-ра культурологии. – Краснодар, 2009.

2. *Алехин К. А.* Этнокультурная характеристика локального сообщества (на материале эвенков Суринды). Проблемы коммуникативной культуры : дисс. ... канд. ист. наук. – Новосибирск : Институт археологии и этнографии Сиб. отд. РАН, 2001. – 198 с.

3. *Баркаускас С.* Відродження культури української діаспори у Литві // Фольклор українців поза межами України. – К. : Вид-во ІМФЕ, 1992.

4. *Жукова Н. В.* Особенности формирования локальной культуры в условиях межэтнического взаимодействия (на примере Эльзаса) : автореф. дисс. ... канд. философ. наук. – М., 2012.

5. *Кленович Л.* Спецрепортаж «Українці Литви» 2 березня 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.youtube.com/watch?v=yhGWjrj6ffc>.

6. *Лащенко С.* Білоруська Кубань. Як живеться українцям на етнічних землях Берестейщини? // Україна молода. – 2010. – № 164. – 7 вересня.

7. *Маснева Е.* Лучше в Литву, чем в Сибирь! [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://2000.net.ua/2000/derzhava/4484>.

8. *Черниенко Д. А.* Украинистика Южного Приуралья. – Ижевск, 2013.

9. *Чернишук В.* Мала Україна в серці Литви [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ionesi.ucoz.com/publ/mala_ukrajina_v_serci_litvi/1-1-0-4.

10. *Чернишук В.* Українські села Литви потребують охорони [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrinform.ua/ukr/news/ukransk_sela_litvi_potrebuyut_ohoroni_23260.

11. *Thomas Hylland Eriksen.* The cultural contexts of ethnic differences [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://folk.uio.no/geirthe/Culturalcontexts.html>.